

Francisc Nistor: Uliță din Bârsana, 1936

21 mai - Constantin și Elena

La scăldat: Copiii, când ies din apă, sar într-un picior și de pe un picior pe altul, punându-și mâinile, pe rând, la urechi, rostind:

Huhurez,	Cu un mai,
Huhurez,	Cu un pai,
Scoate apa din urechi	Cu cuțitu lu Mihai!

Când văd un curcubeu, rostesc:

Cucurbău-bău,	Gușa mé
Bé apă din tău,	Cât o mărgé,
Bé de unde-i bé,	Gușa ta
Bé din gușa mé:	Cât o ulcé.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus

Colecția FLORICA GHIUR

Datini și obiceiuri de primăvară din Țara Oașului

Primăvara este anotimpul reînvierii naturii și Învierii Domnului Iisus. Odată cu reînvierea naturii și omul se trezește la o nouă viață. Dacă până mai ieri căldura căminului îl atrăgea în casă acum razele soarelui, firul ierbii și mugurii care încep să mijească îl scot afară pentru a pregăti câmpul, grădina pentru o nouă recoltă și o nouă sărbătoare a Învierii.

În fiecare primăvară, bărbații se îngrijesc de grădina cu pomi (livadă) și de locurile de arat. Curăță pomii de crengile uscate le aranjează coroanele și le vâruiesc tulpinile pentru a omorî ouăle de omizi.

În pomii unde sunt cuiburi cu ouă de omizi, se culeg manual și se ard. În nopțile mai reci fac focuri printre pomi, pentru a proteja mugurii de ger. Ogoarele pe care le vor ara, le curăță de pietre, crengi și diferite tufe ce-au apărut recent. Prin martie - aprilie, ară și seamănă porumbul, ovăsul, grâul de primăvară, apoi cartofii, fasolea și restul cerealelor și legumelor.

Grădina de zarzavat și flori se pregătește curățind locul de unele resturi, pe care le vor arde în Joia Mare la miez de noapte. Acest obicei e menit, probabil, să înlăture strigoii din grădini, ori închinat sărbătorii de Inviere a

Nu câștigi la pod
Cât dai la vamă.

Colecția DUMITRU IUGA

168

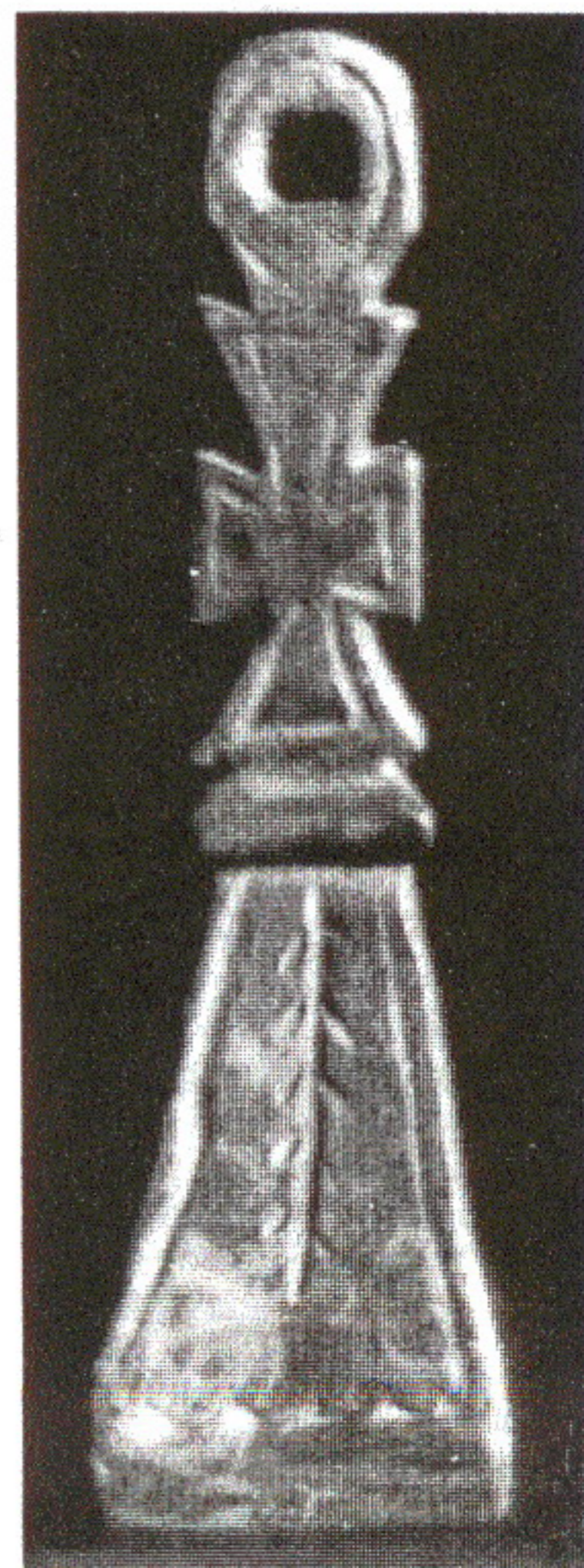
Săracii boii cornuți
Cum însoară niște muți,
Săracele sutele
Cum mărită mutele.
Lăcomii și eu la sută
Și luai și eu o mută:
Cer la mută de mâncat -
Ié-m dă blidu nespălat
Și linguna de su(b) pat.

169

Pântru-un iugar de priloagă
Mi-am luat o cotoroangă,
Priloaga-i lungă și lată -
Cotoroanga răgé-n poartă.
Eu aș da ș-a mé priloagă
Ca să scap de cotoroangă,
Să rămân gol și sărac
Numa de toantă să scap:
Zîua-i zîuă, noaptea-i noapte,
Cotoroanga-mi șede-n spate
Și m-apeacă la pământ
Până m-a băga-n mormânt
Să mă hrănesc de pământ,
De pământ, avere multă
Și de nevasta cé slută.

170

Decât cu argintu-n ladă
Și cu urâta pe vatră

Mai bine cu mâna goală
 Și cu frumușica-n poală:
 Suta stă pe fundu lăzii -
 Muta șede-n fundu căsii,
 Muta se primblă pân casă
 Și mă tăt cheamă la masă:
 - Du-te, mută, că-am mâncat,
 Când te văd m-am săturat!

De la Mihai Vlad, 60 ani, 1968

171

Mărs-o mândra-n Baia Mare
 După pudăr, c-amu n-are
 Ș-o-nturnat pe la Seini
 După pudăr rozmolin
 Ș-o vinit și pe la Vama
 Ș-o luat o cătaramă.
 Dat-o mândra laibăru
 Dipt' troaca cu pudăru.
 Hei, mândră, pe rumenele
 Ț-ai putut lua dițale,
 Dimineața să le mulgi -
 Nu la pahar să te ungi
 Și sara să le adăpi -
 Nu la pahar să te freci.

Colecția DUMITRU IUGA, Turț.
 De la Vasile Fabian, 55 ani, 1980.

De cătănie și război

172

Pe marginea Dunării
 Trec feciorii ca brazii,
 Năcăjîți și supărați
 Și-ntre ei erau doi frați.
 Pe unu l-o împușcat
 Și strîga pe celălalt:
 - Hai, frate, nu mă lăsa
 Că mă omoară trupa!
 Eu, frate, sărind la tine
 N-o rămas pticior la mine,
 Pticior și mâna dreapta
 Și-aș dori să-m văd casa,
 Să mă plângă măicuța
 Nu neamțu cu muzica;
 Să mă plângă surorile
 Nu neamțu cu tunurile
 Că-n loc de lumnini aprinse
 Stau nemții cu arme-ntinse,
 Și în loc de clopoțele
 Tra' neamțu cu tunuri grele.

173

Foc te ardă, Drăguiasă,
 Ț-ai făcut cărare-aleasă
 Și cărare și hățau
 De mărs feciori la Vișeu,
 Din Vișeu la Baia Mare
 La ordin de-ncorporare.
 Când acolo am ajuns
 Foarfecile-n cap le-o pus,
 Răurile tăte-o plâns.

De la Mihai Vlad, 48 ani, 1972

174

Trenule, n-ai avé parte
 De mașină și de roate
 Că m-ai străinat departe:

Domnului care se apropie. Aduce pe undeva cu obiceiul de la Sânziene din Maramureș dar, acest foc, se face imediat după miezul nopții și nu sare nimeni peste el. Pe vremuri, la începutul sec. XX, când părinții mei erau copii, la fiecare casă se aprindea acest foc. Satul fiind pe dealuri, se vedeau arzând de departe și se știa cine a aprins primul focul și cine ultimul. Femeile își aveau rolul lor specific în acest anotimp. Se țesea de zor pânza de cânepă ori combinată cu bumbac, apoi o întindeau (albeau) pe iarbă la soare, câteva zile la rând, astfel: fiecare val de pânză se tăia în 2 - 3 - 4 bucăți, după modul de întrebuițare. Pânza de cânepă în amestec cu bumbac, o făceau haine de sărbători, ștergere cusute la blidele de sus și măsoi (fețe de masă). Pânza numai de cânepă o făceau haine de lucru, străiți și saci, iar cea de călți - lepedeauă pe care se dormea, vâlnic, ștergători de bucătărie, măsoi de toate zilele.

Aceste bucăți de pânză se udau într-o covată și se întindeau, pe iarba proaspătă, la soare, până se uscau, apoi se repeta acest lucru cam de 3 ori pe zi.

În câteva zile pânza se albea, apoi începeau croitul hainelor și a restului de obiecte. Fetele din casă începeau cusutul modelelor, care mai de care pe întrecute ca să aibă haine noi de Paști, ori desagi pentru dusul bucatelor de Paști să fie sfințite.

Odată cu lăsatul (lăsatul secului), care e în funcție de data Paștilor - adică cu 7 săptămâni înainte, în fiecare familie începea postul cel mare.

Unele familii posteau tot postul. Înainte de lăsare își curățau și fierbeau toate vasele cu leșie, pentru a nu se spurca, a se simți miros de carne în ele, apoi, timp de 7 săptămâni, nu mâncau numai legume și fructe. Totul se gătea cu ulei de rujă (floarea soarelui) ori pepene (bostani), ulei care se face din timp la oloierniță. Unii oameni țineau vinerea ajun, adică nu mâncau și beau nimic de joi seara până vineri seara, când se rugau, apoi mâncau, dar tot de post. Și copiii țineau postul. Doar cei mai mici mâncau lapte și oamenii bătrâni și bolnavi. Se obișnuia ca, o mare parte din oameni, în săptămâna patimilor să țină un ajun special. În săptămâna Paștelui, fiecare se spovedea, se cumineca și apoi, din Joia mare, după cele 12 evanghelii, mâncau de cină, se rugau și apoi nu mai mâncau nimic până în ziua de Paști.

Înainte de Paști fiecare casă, grajd și șură erau bine curățate și mesăluite (vărute) cu var și albăstreală. Grădinile erau toate aranjate cu straturi și semănate. Doar în anii când Paștile erau mai repede și iernile mai lungi acest lucru se făcea după Paști.

Și copiii își aveau muncile lor. La casele unde erau oi, ieșeau cu oile prin grădini până se făcea alesul (Sâmbra), iar la altele cu vitele la păscut. Unde se semăna cânepă și grâu - erau puși în fiecare dimineață să fugărească vrăbiile de pe semănături. Cei mai mari mergeau la școală, dar primăvara

Alexandru Filipașcu: La stână în Munții Rodnei

Două lemne hodorele,

Celelalte mânânțele.

(vîrnos)

Francisc Nistor: Stână în Runc

lipseau mult, fiind luați de părinți la arat, ori la vite.

Stând cu vitele ori cu oile pe câmpuri, ori în zilele de sărbătoare, își organizau jocuri. Erau, cu 50-60-70 de ani în urmă, multe stiluri de jocuri cu mingea. Se jucau un fel de oină, pe care noi o numeam mingea pe tăl care se juca astfel:

Se alegeau 2 echipe din același număr de jucători, între 5-10. O echipă era în câmp, adică "afară", iar cealaltă "în casă", adică la bătutul mingii. Mingea era din cîrpe și împletită bine cu ață de tort (câneapă). Bățul cu care se bătea mingea era cam cât o coadă de secure, mai lată la un capăt. Se stabilea un "tăl" adică locul până unde echipa "din casă" trebuia să fugă pe bătaia mingii și de unde trebuia să se întoarcă pe altă bătaie. (Culese din Târșolt).

1-3 iunie - Urcatul oilor la munte

Focul de la stână nu se stinge niciodată. Se pune la început un fier, o potcoavă. Așe-i obicei. Dacă se mută stâna și-i departe, duc cenușă din vatra veche. Pe vremuri, demult, se făcē foc viu, cu funii frecau două lemne, puneu iască. Până se aprindē.

În munte, dacă o oaie este stricată de lup, i se umflă capul.

I păcat a mânca carne de urs, că-i ca și omu. Ursoaia are țatele ca la femeie. Are labele ca de om. Ursu răcnē ca un buhai.

Colecția DUMITRU IUGA, Sălișteș de Sus. De la Simion Chiș, 54 ani, 1973.

Ioan Pop: Turmă pe Valea Dumbrăvii, lângă Șatra, 2001

Laudă-te gură
Că de nu te sfârtic.

Colecția DUMITRU IUGA

De la Tisa cé frumoasă
La Dunărea cé muloasă,
De la Tisa cu mulți pomi
La căzarma cu mulți domni.

De la Ion Iuga, 85 ani, 1980

175

Cucule, pasăre mândră,
Haida la mine și cântă,
Hai și cântă-n curtea mé -
Tare bine te-oi ținé:
Cu pită de la-Mpărat
De nu-i mere-n altu sat,
Te-oi ținé cu lapte dulce -
D la mine nu ti-i duce.

De la Mihai Vlad, 48 ani, 1972

176

Pe din sus de Orăștie
Vin doi frați din cătunie.
Zice frate cât(r)ă frate:
- Pune, frate, mâna-n șold
Și trage una de jăle
Că-acasă n-avem ce mere
Că părinții ne-o murit,
Plugu-n pod o ruginit,
Zdiciu-n cui o putredit,
Tileguța sub perete
Și boii uscați de sete.

177

Măi bădiță, strugur dulce,
Tăt ai zis că nu ti-i duce,
Tăt ai zis că nu și nu
Până ț-o dat ordinu,
Ordin și scrisoare neagră
Când ț-o fo' lumea mai dragă,
Ordin și scrisoare verde
Când ai fo' mai drag la fete,
Ordin și scrisoare-albastră
Când o fo' să-ți iei nevastă.

178

Eu mă duc, mândră,-n cătane,
Tu rămâi și spală haine
Și le spală-n soponale
Și le uscă-n dor și jele
Și le trimete pe stele.
Hei, tu, mândrulița mé,
Când ț-a vini dor de mine
Sui pe tren că trenu vine
Și vină până la mine;
Când îi si la jumătate
Scoboară și scrie carte
Și o scrie cum i ști
Ca și eu s-o pot citi
Și o scrie în grădină
Cu doruț de la inimă
Și o scrie p'antre flori
Cu lacrimi din ochișori.

179

Cătuni-u-aș fără frică
De mi-ar si mândruța mică,
Da'-așē mândra-i mărișoară,
Cătunia mă omoară.